

Міністерство освіти та науки України
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет
Наукове студентське товариство

КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ (історичні науки)

*Тези доповідей
70-ї міжнародної наукової конференції
28 квітня 2017 р.*

Харків 2017

УДК 9(063)
ББК 63я431

*Затверджено до друку рішенням Вченої Ради історичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 21 квітня 2017 року)*

Редакційна колегія:

канд. іст наук, доцент (головний редактор)	П. В. Єремеєв
доктор іст. наук, професор	Ю. П. Волосник
канд. іст. наук, доцент	А. М. Домановський
канд. іст. наук, доцент	Д. В. Журавльов
канд. іст. наук	Є. Ю. Захарченко
канд. іст. наук, доцент	В. Ю. Іващенко
канд. іст. наук, доцент	Ю. А. Кісельова
канд. іст. наук, доцент	С. С. Кушнарьов
канд. іст. наук, доцент	Р. Г. Любавський
канд. іст. наук, доцент	Д. В. Миколенко
канд. іст. наук, доцент	О. Г. Павлова
докт. іст. наук, професор	Л. Ю. Посохова
канд. іст. наук, викладач	Є. С. Рачков
канд. іст. наук, доцент	О. А. Ручинська
канд. іст. наук, доцент	В. В. Скирда
канд. іст. наук, доцент	С. Ю. Страшнюк
канд. іст. наук, доцент	А. М. Токарев
канд. іст. наук, доцент	О. І. Тумаков
канд. іст. наук, ст. викладач	Д. В. Ченчик

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, історичний факультет
Тел.: (057) 707-52-42; факс (057) 702-03-79
E-mail: sntistfak@gmail.com; web: <http://www-history.univer.kharkov.ua/>

Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 70-ї міжнародної наукової конференції (м. Харків, 28 квітня 2017 р.). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 216 с.

ISBN 978-966-285-408-4

Тематика тез репрезентує широкий тематичний спектр проблем, які набули актуальності в сучасній історичній науці.

ISBN 978-966-285-408-4

©Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017

ся певної етики у взаємній критиці. «Українське слово» займало жорсткішу позицію, ніж «Діло» і «Свобода», але навіть у найгостріші моменти – після маніфесту 6 листопада 1916 року і під час переговорів у Брест-Литовську, – це видання уникало різких особистих звинувачень. Мішенню для опозиціонерів був партнер К. Левицького по політичному представництву українців перед австрійською владою Микола Василько, політичний лідер українців Буковини. Саме йому, а не К. Левицькому, автори «Українського слова» інкримінували ледве не зраду національних інтересів на користь австрійського уряду.

Протягом війни «Діло» робило акцент на постаті К. Левицького як лідера національно-політичного руху українців Галичини. На відміну від протилежного табору, опозиція не мала виразного лідера і через те не могла запропонувати справжньої альтернативи Левицькому. Аж до відновлення засідань Райхсрата в 1917 році «рупором» групи опонентів був Лонгин Цегельський. Номінальний очільник опозиції Євген Петрушевич почав демонструвати публічну активність лише після скликання віденського парламенту.

Кравецький цех у Львові та львівське громадянство в XV – XVIII ст.: кравці в реєстрах прийняття міського права

Паславська Наталія

Львівський національний університет імені Івана Франка *natalia_hudz@ukr.net*

Історія Львова періоду пізнього середньовіччя та ранньомодерної доби – це, передовсім, історія міщан, котрі володіли міським правом. Традиційно, місто та міщани ототожнювались лише з громадою, члени котрої вважалися повноправними та привілейованими громадянами з визначеними правами та обов'язками, передбаченими королівськими привілеями, міським законодавством та пошириеною практикою міста. Львівська громада зростала, переважно, за рахунок міських мешканців, селян та шляхти. Однак, далеко не всі бажаючі могли стати повноправними львів'янами. Для цього потрібно було виконати низку вимог: бути повнополітнім, закононародженим, володіти нерухомим майном у місті чи на передмісті відповідно до майнового статусу та виду занять, нести усі грошові витрати, пов'язані зі вступом у ряди повноправних міщан.

Інститут львівського громадянства в історіографії окремо представлений працями А. Гілевича, А. Янечика та О. Зайця, а також принагідно згадується в роботах Я. Кіся, Т. Гошко та М. Капраля. Однак, не має окремого дослідження, що описувало б масштаб та паліту ремісничого середовища в реєстрах прийняття міського права, котре було одним з найчисленніших носіїв почесного статусу. На прикладі кравецького цеху, спробуємо охарактеризувати особливості набуття громадянства ремісниками, кількісний склад та географію походження кравців і внести штрихи до загальної історико-демографічної картини Львова. Основними джерелами для дослідження стали реєстри прийняття до міського права з Центрального державного історичного архіву у Львові, що збереглися за 1405–1783 рр., однак через наявність значних хронологічних лакун, дані стосуються сумарно лише 280 із 379 років.

Міське громадянство давало право на легальне заняття ремеслом у рамках цеху. Теоретично, для ремісника прийняття міського права означало б паралельне прийняття цехового. Вимога прийняти львівське громадянство одночасно зі вступом до цеху прописана в статутах 26 професійних корпорацій, зокрема і в статутах та ухвалах кравецького цеху, що був одним з найдавніших та найчисленніших у Львові. Міське право робило кравця не лише повноправним громадянином, котрий може користуватися політичними, економічними, соціальними та культурно-релігійними правами чинними в місті, але також давало змогу будувати свою професійну кар'єру. Встановлено, що протягом XV – XVIII ст. повноправними львівськими міщанами стали 478 кравців. Якщо врахувати також записи про прийняття громадянства, що не внесені до чистових реєстрів, то їхня кількість зросте до 563 осіб. Таким чином, можна простежити інтенсивність поповнення кравецького цеху новими майстрами – дві особи щорічно. Кравці своєю чисельністю поступалися лише

шевцям, починаючи з другої половини XVII ст., коли шевське ремесло було наймасовішим з усіх ремесел міста. Загалом відсотковий склад кравців серед новоприйнятих львівських громадян в окреслений період становив близько 10 % як від загалу новоприйнятих громадян зі вказаним фахом, так і від загалу усіх новоприйнятих громадян. Найінтенсивніше кравці приймали громадянство в 60–70-х рр. XVII ст. та з початком XVIII ст. (4,5 щорічно). Найменше кравців прийняло міське право протягом XV ст. та в 30-х і 50-х рр. XVII ст. (0,5 щорічно). Близько 80 % майстрів були жителями Львова та інших міст Руського і Белзького воєводств – Жидачева, Бережан, Городка, Жовкви, Мостиськ, Перемишля, Самбора, Яворова, Добромуля. Близько 15 % були вихідцями з сіл Галичини – Давидова, Старого Села, Сокільників, Сихова, Головська тощо. Решта (до 5 %) кравців прибували з польських (Краків, Познань), німецьких (Гольштейн), австрійських (Віденські) земель. Загалом, з отримувачів львівського громадянства впевнено переважали (до 55 %) місцеві львівські кравці; до 25 % становили вихідці з міст Руського та Белзького воєводств.

Отож, чисельність кравців у реєстрах прийняття міського громадянства доповнює та коригує дослідження історико-демографічної ситуації у Львові в період пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу, а подальші студії із застосуванням статистичних даних інших цехів дозволять скласти чіткіші уявлення про ремісничий соціум загалом та населення міста вцілому.

Олександр Олесь та одеські громадські діячі початку ХХ ст. Сорокіна Ксенія

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова eug.sorokina2011@yandex.ua

Життя українського поета-символіста Олександра Кандиби (Олесь) чітко поділяється на два періоди – український (1878–1918 рр.) та еміграційний (1919–1944 рр.). Обидва значною мірою висвітлено в літературознавчих та історичних працях. Маловідомою залишається одеська сторінка біографії, пов’язана із творчим дебютом та взаєминами із місцевими діячами українського громадського руху, що зумовлює актуальність обраної тематики.

Стосунки О. Олесья з одеськими громадськими діячами розглядав І. Стамбол у статті «Олександр Олесь та Іван Липа: до питання про зв’язки українських діячів на початку ХХ ст.». Джерельною базою пропонованого дослідження є приватне листування, опубліковане в культурологічному альманасі «Хроніка 2000» та дослідженнях М. Горбатюка і Ю. Горбача.

Одним із перших одеситів, із ким завів знайомство О. Олесь був лікар, публіцист та один зі співзасновників «Братерства Тарасівців» – Іван Липа (1865–1923 рр.). Зустріч між ними, яка відбулася 1903 р. у Полтаві під час відкриття пам’ятника І. Котляревському, стала визначальною у національно-патріотичному становленні поета. Вона ж сприяла ознайомленню публіки із творчим доробком молодого таланту. Саме за пропозицією І. Липи та наполяганням двоюрідного брата поета П. Радченка вірші О. Кандиби дебютували під псевдонімом «Олесь» на сторінках літературного альманаху «Багаття», що побачив світ 1905 р. в Одесі.

Потім діячі тривалий час листувалися на засадах дружньої співпраці. Основна увага у листах приділялася допомозі у реалізації творів О. Олесья в одеських книгарнях та порадам щодо співпраці із тогочасними часописами. Матеріали кореспонденції, що зберігається у фондах Інституту рукописів НБУВ завершуються 1912 р. Ймовірні причини припинення листування полягають у зміні адреси Олександра Івановича або його участі у полеміці щодо повноважень редактора «Літературно-наукового вісника», в якій не останню роль відіграв М. Грушевський, діяльність котрого на той момент трактувалася «як шкідлива для української справи».

Варто наголосити і на дружбі дітей українських патріотів – Юрія Липи та Олега Кандиби-Ольжича, що зародилася між майбутніми соратниками по празькій літературній школі під час короткотривалого перебування родини О. Олесья на одеській квартирі І. Липи 1910 р.

Серед одеських учасників українського політикуму доби національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. слід назвати публіциста – Андрія Ніковського (1885–1942 рр.), лис-

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Белоусов Юрий. Болгария и НАТО: сотрудничество во имя мира на Балканах	105
Блажко Максим. Етапи політики Франції щодо Швейцарії (1798–1815 рр.)	106
Казаков Геннадій. Процес проти німецького консула В. Мюлера у контексті американсько-німецьких відносин (березень–червень 1915 р.)	107
Карп Вікторія. Торгівельні відносини між СРСР і США в період «морального ембарго»	108
Кучеренко Владислав. Польща на дипломатичному фронті напередодні Другої світової війни	109
Міщенко Данило. Консервативна партія Великої Британії та проблема розширення ЄС на Схід у 1990–1997 рр.	110
П'ятничук Тарас. Зовнішня політика США в ідеях американських соціал-дарвіністів: основні напрями, особливості та значення	111
Ткаченко Вадим. Відносини між США та Канадою у період Карибської кризи 1962 року	112

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (З ДАВНІХ ЧАСІВ ДО ПОЧ. ХХ СТ.)

Долгінцева Раміна. «Сволочь, чернь, свавільні люди...»: сприйняття гайдамаків польським, російським та єврейським населенням у XVIII ст.	115
Коробчук Анна. Политические воззрения депутата III Государственной Думы В. М. Пуришкевича на сепаратистские тенденции на Кавказе	116
Левченко Ілля. Етноатрибутивна функція мови в рецепції О. Кониського	117
Лоза Анна. Рід баронів де Шодуарів на Волині	118
Некраса Костянтин. Втілення принципів шляхетської етики у судовому процесі на українських землях (друга половина XVI – початок XVII ст.)	119
Парфір'єв Дмитрій. Публічне висвітлення внутрішнього конфлікту в УНДП (1914–1918 рр.)	120
Паславська Наталія. Кравецький цех у Львові та львівське громадянство в XV – XVIII ст.: кравці в реєстрах прийняття міського права	121
Сорокіна Ксенія. Олександр Олесь та одеські громадські діячі початку ХХ ст.	122
Трач Віра. «До сего ідеального стану повинно стреміти все культурне людство». Питання громадського здоров'я на сторінках львівських медичних науково-популярних часописів початку ХХ ст.	123
Хлистанова Марина. Українські інтелектуальні комунікації Сергія Єфремова в дореволюційний період	124
Яременко Світлана. Банківські установи Полтави другої половини XIX – початку ХХ ст.	125

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Гуменюк Оксана. Весілля в СРСР: не/прийняття нових порядків	128
Гуцал Денис. Становлення концепції апарату державної пропаганди Директорії УНР	128
Коваленко Олег. Еволюція ідеології ОУН (б) протягом Другої світової війни	129

Наукове видання

Каразінські читання (історичні науки)

Тези доповідей 70-ї міжнародної наукової конференції

Українською, російською, англійською мовами

Редактор : Єремеєв П. В.

Укладачі: С. Жидков

Комп'ютерне верстання М. В. Гречишкіна

Оригінал-макет: М. В. Гречишкіна

Тексти подаються в авторській редакції

Автори несуть повну відповідальність за підбір, точність
та достовірність наведених фактів, економіко-статистичних даних
та інших відомостей

Затверджено до друку 21.04.2017.

Папір офсетний. Друк різографічний.

Ум. друк. арк. 17,5. Обл.-вид. арк. 20,4

Тираж 300 прим.

61022, Харків, майдан Свободи, 4.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна